

Цегельник М.І.,
в.о асистента кафедри публічного управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Антикорупційну структуру в Україні складають різні органи: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС). Інструменти НАЗК дозволяють агентству та громадськості пильнувати добросовісність чиновників і виявляти прояви їх незаконного збагачення. Надалі корупційні факти розслідують детективи НАБУ під наглядом прокурорів САП, а вирок ухвалює спеціально створений для цього ВАКС [1]. Слід також згадати і про такі органи, як Державне бюро розслідувань (ДБР) та Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Агентство з розшуку та менеджменту активів або АРМА) [1].

Попри те, що ДБР та АРМА також відіграють значну роль у реалізації антикорупційної політики, Закон України «Про запобігання корупції» не включає їх до переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, як і ВАКС, який є вищим спеціалізованим судом у системі судів загальної юрисдикції. У списку цих суб'єктів перелічені органи прокуратури, Національної поліції, НАБУ та НАЗК [2].

Відтак складається уявлення про те, яку роль відіграють антикорупційні органи в системі публічного управління в сфері антикорупційної діяльності:

- НАЗК має превентивне значення, оскільки воно проводить моніторинг способу життя державних службовців, контролює дотримання законодавства щодо конфлікту інтересів та відповідає за розробку та впровадження антикорупційної політики [3, с. 45];
- НАБУ проводить, власне, розслідування у випадку вчинення правопорушення, зафіксованого в результаті перевірки НАЗК. НАБУ

розслідує корупційні правопорушення, які стосуються великих фінансових потоків, діяльності державних підприємств та державних закупівель. Тим самим НАБУ виконує також певною мірою і превентивну функцію, оскільки виявляє та документує схеми незаконного збагачення й відмивання коштів, а використання такої інформації може дозволяє більш оперативно проводити розслідування в майбутньому [3, с. 46];

- САП бере участь у розслідуванні, здійснюючи процесуальний нагляд за НАБУ, забезпечуючи проведення розслідування, а також підтримуючи публічне обвинувачення в суді в кримінальних провадженнях, які розслідувалися НАБУ [3, с. 46; 4];

- ДБР проводить розслідування, які стосуються вищих посадових осіб, таких як Президент України, Голова Верховної Ради України тощо, а також певних службових осіб, перелік яких визначений у Законі України «Про Державне бюро розслідувань»;

- АРМА забезпечує виявлення, розшук та управління арештованими або конфіскованими активами у кримінальних провадженнях та справах про визнання активів необґрунтованими;

- ВАКС забезпечує здійснення судового розгляду розслідування, яке проводило НАБУ під наглядом САП. Як наслідок, ВАКС приймає відповідне рішення в межах своїх повноважень [1].

Антикорупційні органи працюють на основі таких принципів, як верховенство права, повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина, справедливість, законність, політична нейтральність, взаємодія з іншими органами публічної влади та громадськими об'єднаннями, підконтрольність та підзвітність державним органам та суспільству тощо. Основна мета всіх цих органів, створення яких розпочалося в 2014 році у контексті формування нового антикорупційного законодавства, - це підвищення прозорості та ефективності публічного управління в сфері антикорупційної діяльності.

Наскільки діяльність антикорупційних органів відповідає їх меті та завданням, ефективність їх роботи та рівень довіри громадян до них – це окремі питання, в

межах яких можна виділити ряд проблемних аспектів діяльності антикорупційних органів. Зокрема сьогодні існують побоювання стосовно того, що антикорупційні органи залежать від політичної влади попри вимогу про їх політичну нейтральність, ВАКС поступово стає заангажованим судом із надмірно тривалим розглядом справи та засекреченими вироками [5], а детективи й керівництво НАБУ систематично уникають відповідальності за порушення законодавства, водночас перевірки діяльності НАБУ, які повинні проводитися щорічно іноземними фахівцями, не були проведені за 9 років існування НАБУ жодного разу [6]. Загалом проблеми діяльності антикорупційних органів можуть бути предметом окремого дослідження, а тому вони потребують ширшого розкриття та з'ясування їх природи та причин виникнення.

Отже, в Україні сформована багаторівнева антикорупційна система, яка включає такі органи, як НАЗК, НАБУ, САП, ДБР, АРМА та ВАКС. Кожен із цих органів має власні повноваження та специфічні функції: від превенції та моніторингу до розслідування та судового розгляду. Антикорупційні органи відіграють ключову роль у системі публічного управління України, забезпечуючи прозорість, ефективність і доброчесність державного апарату, їх діяльність охоплює превенцію корупції, розслідування великих корупційних справ, процесуальний нагляд і обвинувачення, а також судовий розгляд. Інші інституції доповнюють систему, займаючись розслідуванням злочинів вищих посадовців і управлінням конфіскованими активами. Попри існуючі проблеми, ці органи є важливим інструментом для посилення боротьби з корупцією та підвищення довіри громадян до державних інституцій.

Основна мета діяльності цих органів – підвищення прозорості та ефективності публічного управління у сфері антикорупційної діяльності. Антикорупційні органи провадять свою діяльність на основі певних принципів, таких як верховенство права, законність, політична нейтральність, повага до дотримання прав і свобод людини та громадянина тощо. Попри те, що органи системи антикорупційної діяльності є відносно новими, оскільки всі вони створені приблизно з 2014 року, слід зважати на низку проблем, пов'язаних із політичною залежністю та ефективністю роботи цих інституцій. З усім тим, це

питання, яке вимагає проведення окремого дослідження із детальним з'ясуванням природи та причин виникнення тієї чи іншої проблеми, що стає на заваді в реалізації мети та завдань антикорупційних органів.

Список використаних джерел:

1. Масштабна корупція в Україні: як знизити зло? | Ціна держави. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6Ed2f9e9Wv0> (дата звернення 03.12.2024)
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №170-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 03.12.2024)
3. Возняковська К.А., Біленець Д.А., Марчук В.В. Антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування як засіб боротьби з організованою злочинністю в сфері господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 84. 2024. С. 43-48. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/8-2.pdf>
4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 №1697-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення 03.12.2024)
5. Будівля нова, але ґрунт ненадійний: які системні проблеми впливають на роботу ВАКС. *Українська Правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/09/5/7418480/> (дата звернення 03.12.2024)
6. НАБУ перевіряють, але тільки на 20%. *Facebook*. URL: <http://surl.li/qqwiji> (дата звернення 03.12.2024)